

עריכה ופירוש המילים : אלי פררה

שִׁירְתִּי / חיים נחמן ביאליק

הַתְּדַע מֵאֵין נַחֲלֹתִי אֶת-שִׁירִי? –

בְּבֵית אָבִי הַשְּׁתַקַּע מְשׁוֹרֵר עֲרִירִי,

צְנוּעַ, מְסֻתָּתֵר, הַנְּחַבֵּא אֶל-בָּלִים,

מִתְלַוֵּן בְּנִקְיָקִים, שֶׁכֵּן סְדָקִים אֲפִלִּים.

וַיִּדַע הַמְּשׁוֹרֵר רַק פְּזֻמוֹן קְבוּעַ,

שִׁיר תְּמִיד יְחִידִי וּבְנִסָּח יְדוּעַ.

וּמְדִי נְאֻלָּם לְבָבִי, וּלְשׁוֹנִי

מִמְכָּאוֹב *נְעֶכְרֵךְ אֶל-חִפֵּי דְבָקָה,

וּבְכִי עֲצוֹר מְעוֹד הַתְּאַפֵּק בְּגֵרוֹנִי –

וּבָא הוּא בְּשִׁירוֹ עַל-נִפְשֵׁי הַרִיקָה.

זֶה הִיָּה הַצְּרָצֵר מְשׁוֹרֵר הַדְּלוֹת.

בְּעֲשׂוֹת אָבִי חַל אֶת-שִׁבְתּוֹ מְעֵנִי;

מִחֶסֶר הַשְּׁלֶחַן יִין קְדוֹשׁ גַּם-חֲלוֹת;

הַמְּנוֹרוֹת חֲבוּלוֹת, בְּמִקּוֹמָן עֲשָׂנִים

מְעוֹכִים בְּטִיט נִרוֹת רְזִים אֲחָדִים

מִרְקִידֵי הַכְּתָלִים; וְשִׁבְעָה יְלָדִים,

כְּלָמוֹ רַעֲבִים וּקְצָתָם יִשְׁנִים,

יִסְבוּ הַשְּׁלֶחַן; אֲמֵנוּ עֲגוּמָה

לְקוֹל *תַּתָּם שְׁלוֹם לְמִלְאֲכֵי הַשְּׂרָת; (*תַּתָּם – תום; סיום השירה למלאכי השרת בערב שבת)

וּכְאֲשֶׁם עַל-חֶטְאוֹ עֵנִי וּנְכָה-רוּחַ

*בוֹצֵעַ אֲבִינוּ בְּשִׁפְיֵן פְּגוּמָה (*בוֹצֵעַ – חותך הלחם לחלק את פת "המוציא לחם מן הארץ")

עַל-פֶּת לֶחֶם שְׁחֹר וְזָנַב דָּג מְלוּחַ –

עוֹדְנוּ לוֹעֲסִים וּבְטָרָם תִּכְרַת

הַפְּרוּסָה הַטְּבוּלָה בְּמִלַּח מְפִינוּ,

הַפְּרוּסָה הַחְמוּצָה, הַפְּגוּמָה, *הַתְּפִלָּה, (*הַתְּפִלָּה – מלשון תפל; חסר טעם)

*נְעֻלְעָנָה בְּדַמְעוֹת פְּעֻלּוּבִים וּגְזוּלִים, (*נְעֻלְעָנָה – לְעֻלּוּעַ: נגיסה ובליעה גסה עד תחושת מחנק)

וְזַמִּירוֹת נְעֵנָה בְּקוֹל אַחֲרֵי אֲבִינוּ

מִבְּטָן *הוֹמְיָה, מְלַבְּבוֹת חֲלוּלִים – (*הוֹמְיָה – "נפש יהודי הומייה" רוחשת ברגש)

אִז נִטְפַל הַצְּרָצֵר גַּם-הוּא לְמִקְהֵלָה,

וַיִּצְרָצֵר בְּזַמִּירוֹת מְסֻדָּק הָאֲפֵלָה.

בְּהִיּוֹת יָמֵי *סִגְרִיר וּבְנִשְׁף הַלְּיָלָה, (*סִגְרִיר – יום חורפי גשום וסוער ובהשאלה: ימים קשים)

(*דמי – מלשון דממה, שקט מדכא)

בְּשֵׁלֶט בְּבֵית אָבִי *דְּמִי קְדָרוֹת גְּדוֹלָה,

וְחָלְלוּ הַמְדַכָּא כְּמוֹ הַזֶּה וְדוֹמֵם

(*שְׁקוֹץ שׁוֹמֵם – כְּנוֹי גָּנְאִי לְפֶסֶל אֵלִיל; דָּבָר מֵאוֹס)

זֶה *עֵקֶת הַדְּחַקוֹת, דְּמִי דְלוֹת מְנוּלָת,

בְּנִשְׂא שְׁבַע נְפֻשׁוֹת עַיִן שׁוֹאֶלֶת –

זְוִיּוֹת שׁוֹמְמוֹת, דְּמָעָה נֶעְצָרֶת;

עַל-גַּבִּי הַפִּירָה הַחֲתוּל מִיִּלְלָת,

(*שְׂאוֹר – עֵיסֶת בַּצֵּק חֲמוּצָה הַגּוֹרֶמֶת לְתַסְסִיסֶת

, *שְׂאוֹר – בְּמִשְׁאֶרֶת,

הַבַּצֵּק; *מִשְׁאֶרֶת – כְּלִי עֵץ בּוֹ הַבַּצֵּק תּוֹסֵס וְתוֹפֵחַ)

(*גְּרִיסִין – גֵּרְעִינֵי תְּבוּאָה שֶׁנִּכְתְּשׁוּ לְבִישׁוּל דֵּיִיסָה וְכוּ')

אִז הִצִּיץ הַצָּרָצָר מִנְקֶרֶת הַקִּיר

וַיִּנְסֹר שִׁירְתוֹ הַיְבֻשָּׁה, הָרִיקָה,

*כְּעֵשׂ *קוֹסְסָה לְבִי, נִשְׁמָתִי *בוֹקְקָה. (*עֵשׂ: פֶּרֶפֶר מִזִּיק. *קוֹסְסָה – בַּהֲשֵׂאלָה: מִלְשׁוֹן קוֹס;

מִשְׁקָה תּוֹסֵס וְחֲמֻצְמֵץ. – *בוֹקְקָה – רִיקָה; חֲלוּלָה)

לֹא-זָעַפָּה שִׁירְתוֹ, לֹא-נִחְמָה, בְּכַתָּה,

גַּם- *קָב לֹא יִדְעָה – שׁוֹמְמָה הִיָּתָה;

(*קָב – שׁוֹרֵשׁ ק.ב.ב – קִלְלָה; גִּידוּף)

שׁוֹמְמָה כְּמוֹתַי, פֶּה־בַל חִיִּי *תִּפְלָה,

(*תִּפְלָה – חֲסֶרֶת טַעַם, רֵאָה לַעִיל)

וְאִבְלָה, בְּלִי אַחֲרִית *וְתִכְלָה אִבְלָה.

(*תִּכְלָה – שְׁנִיתוֹן לֵאמֹד, לְשַׁעַר; סוּף; תְּכִלִּית)

וְאִי מִזֶּה תִּבְּא אֲנִחְתִּי יִדְעֶתָ?

אֲמִי נִתְּאֲלָמְנָה, בְּנִיָּה נִתְּיָתָמוּ;

עַד-קָמָה מֵאִבְלָה הַדְּאָגָה קִדְמֶתָה:

נִסְתִּתָמוּ כָּל-מְקוֹרֵי פְּרִנְסָה, נִסְתִּתָמוּ.

הַבִּיטָה מִסְבִּיבָה: נִתְּרוֹקֵן עוֹלָמָה,

וְאֲלָמֵן וַיִּתֵּם בְּאֶשֶׁר עֵינָה נִבְטָה.

(*הָאֲרִלְגִין – שְׁעוֹן קִיר עִם מִטוֹטֶלֶת)

גַּם-קוֹל *הָאֲרִלְגִין כְּמוֹ הַמֶּךְ מֵעֶתָה,

גַּם-כְּתִלֵי הַבַּיִת כְּמוֹ בּוֹכִים בְּדִמְמָה,

וּבְזַעַף וּבְחֻמְלָה כָּל-זְוִיּוֹת הַחֲרִישָׁה.

”רְבוּנוּ שֶׁל-עוֹלָם! – נִאֲנַחָה הָאִשָּׁה –

סְמִכְנֵי בַל-אֶפֶל, אֲלָמְנָה אֲנִכִּי;

פְּרִנְס-נָא אֶפְרָחֵי כְּתוֹלְעִים – מַה-כְּחִי?”

(הַשׁוּקָה – עִם הָא הַמְגֻמָּה: לְשׁוֹק)

אִז תּוֹצִיא *הַשׁוּקָה אֶת-חֻלְבָּה וְדָמָה.

בְּעֶרְבֵי הַיָּא שְׂבָה כָּל-עוֹד בָּהּ נִשְׁמָה,

כָּל-פְּרוּטָה הַבִּיָּאָה *נִאֲרָה בְּמִאֲרָה, (*נִאֲרָה בְּמִאֲרָה – מִלְשׁוֹן מֵאֲרָה: קִלְלָה; מְחוּלְלָה; בְּזוּיָה)

רְקוּקָה בְּדָם-לָבָה וְטְבוּלָה בְּמֶרְרָה,

כל הזכויות שמורות : לאלי פררה ©

ובְשׁוּבָה רְצוּצָה כְּכִלְבָּה מְדַחָה –
עֲדֵי חֲצוֹת הַלַּיְלָה לֹא כִבְתָה אֶת-נֶרָה
וַיְדִיָּה *בְּזִמְק בְּמַחַט שְׁלָחָה,

(*זִמְק – גרב)

וְדוּמָם מִתְמַצִּית מִכְאוּבָה נְאֻנְחָה.
וּלְכַל-מְנוּד רֹאשָׁה וּלְכַל-תְּנוּעַת יָדָה
שְׁלֵהֶבֶת הַנֵּר הַזֹּדֵעֵזְעָה, חֲרָדָה,
כְּמוֹ נֶדָה לָהּ: צַר-לִי עַלֶיךָ, אֲמַלְלָה!

(*יִמְק בְּקִצְפָה – מק : רקבון, לבה ירקב ברוגזה)

חָבַל עַל לֵב אִם אֲשֶׁר- *יִמְק בְּקִצְפָה,
עַל-חִם הֶבֶל פִּיךָ שֵׁינְדָף בְּקִלְלָה.

וּבְשִׁכְבָּה – זָמַן רַב תַּחַת גּוּפָה הַרְפָּה
נְאֻנְחָה, *נְאֻנְקָה מִסְתָּה הַפְּרוּקָה,
כְּמוֹ חֲשֻׁבָה הַתְּמוּטֵט מִנְטֵל הַמְּצוּקָה –

(*נְאֻנְקָה – משמיעה קול אנחה וחריקה)

וּלְחִישָׁה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע בְּאַנְחוֹת *טְרוּפָה
זָמַן רַב עוֹד הַגִּיעָה אֵלַי עַל-מִשְׁכְּבִי.
שְׁמַעְתִּי כָל-שִׁבְר כָּל-פֶּרֶק מִגּוּפָה,
וַיְהִי כְּעֻקִּיצַת עֲקָרִים לְלִבִּי.

(*טְרוּפָה – כמו שנה טרופה ; חסרת מנוחה)

בְּשֹׁחַר עִם- *קְרִיאַת הַגְּבֵר הִיא קָמָה,
בְּמִלְאֲכַת הַבַּיִת עוֹסֶקֶת בְּדַמְמָה.

(*קְרִיאַת הַגְּבֵר – קול התרנגול בבוקר)

מִחֲדָרֵי הָאֶפֶל, מִתּוֹךְ הָעֲרִיסָה,
בְּעַד הַפְּתַח רְאִיתִי אֶת-גּוּפָה הַקְּלוּשׁ,
לְאוֹר נֵר דָּל *תִּכְפֹּף עַל-גְּבִי הָעֶסָה
וַיְדָה הַדָּקָה שָׁם תְּלוּשׁ וְתִלוּשׁ.

(*תִּכְפֹּף – כפשוטו : תתכופף)

יִתְנוּדָד הַסִּפְסָל תַּחַת *הָעֲרִבָה –

(*הָעֲרִבָה – כלי עץ בו לשים את הבצק)

וּלְחִישָׁה חֲרִישִׁית וְאַנְחָה *חֲרִבָה
עַל כָּל-טְבִיעַת יָד, עַל כָּל-לִישָׁה וְלִישָׁה,
נֶעְקָרַת וּבָאָה מִן-הַחֲדָר הַשְּׁנִי:

(*חֲרִבָה – יבשה ; סדוקה)

”רְבוּנוּ שֶׁל-עוֹלָם, חֲזִקֵנִי וְסַמְכֵנִי!

מֵה-כַּחֵי, מָה חֲזִי? וְאַנִּי בִלְתִּי אִם-אֲשֶׁה.”

וּלְבָבִי לִי אוֹמֵר וַיּוֹדַע הַנְּנִי,

כִּי-נִטְפָה לְבָצֶק גַּם דְּמַעַת עֵינָיָה.

וּבַחֲלָקָה פֶּת שְׁחָרִית חֲמָה לִילְדָיָה

מִמְאֵפָה בְּצָקָה, מִלְחָם דְּמַעַתָּה –

(*וְאַעֲלֵע, וְתָבֵא בְּעֻצְמֵי אֲנַחְתָּה.

(*וְאַעֲלֵע – ראה לעיל ; נגיסה ובליעה גסה עד כדי מחנק)